

Migració extracomunitària: la realitat que no existeix

Migración extracomunitaria: la realidad que no existe

Se trata de relatar una experiencia de trabajo que da a conocer una de las realidades que vive la persona inmigrante extracomunitaria cuando busca trabajo y no dispone del Permiso pertinente. Se parte de una situación social real vivida en un centro enmarcado en el Programa de Formación e Inserción Laboral (PROFIL) de Cáritas Diocesana de Barcelona. Uno de los objetivos del Espacio de Orientación Laboral es orientar en el proceso de búsqueda de trabajo a personas que por diferentes situaciones no han encontrado un lugar dentro de la red oficial de recursos especializados en búsqueda laboral que se adapte a sus necesidades. Otro de los objetivos es ser un lugar de acogida, de encuentro, de contacto y de comunicación entre la gente inmigrante recién llegada.

Extracommunity migration: the reality that does not exist

The aim is to narrate a work experience that brings to light one of the realities that extracommunity immigrants face when looking for work without a permit. This is based on a real-life social situation in a centre that is part of the Job Training and Placement Programme (PROFIL) of Càritas Diocesana of Barcelona. One of the objectives of the Job Orientation Space is to guide job hunters, who as a result of different situations, have failed to find a place in the official network of resources that specialise in job hunting that suits their needs. Another objective is to be a reception centre, a meeting point where new immigrants can meet, contact and communicate with each other.

Palabras clave:

Adaptabilidad, Comunicación, Contingentes, Cuotas, Flexibilidad

Key words:

Adaptability, Communication, Contingents, Quotas, Flexibility

Autora: Verònica Villar

Article: Migració extracomunitària: la realitat que no existeix

Referència: Educació Social, núm. 20, pp. 97-111

Adreça professional: profil@caritasbcn.org

Migració extracomunitària: la realitat que no existeix

Introducció

Amb el relat d'aquesta experiència de treball vull apropar o donar a conèixer una de les realitats que viu la persona immigrant extracomunitària quan cerca feina i no disposa de Permís de Treball que li permeti exercir-la legalment a Catalunya. Serà a través de narrar la dinàmica d'un dia al nostre Espai d'Orientació Laboral, on hi treballa una educadora, especialitzada en Orientació Laboral, i col·laboren cinc voluntàries i un voluntari.

Aquest projecte està emmarcat dins del Programa de Formació i Inserció Laboral (PROFIL) de Càritas Diocesana de Barcelona i està situat en una parròquia del barri vell de la ciutat, a través de la qual intentaré transmetre el que cerquen, viuen i troben els qui arriben al nostre servei, obert a diferents tipus de persones però on arriben majoritàriament immigrants (81% del total) sense Permís de Treball ni Residència. Aquestes persones provenen d'Argentina, Bolívia, Xile, Colòmbia, Cuba, Equador, Perú, Algèria, Marroc... i països de l'Est d'Europa. A tots ells i elles els dedico aquestes ratlles.

Situació social de la qual partim

La dimensió social de la realitat ens porta a preguntar-nos què passa amb les persones estrangeres que vénen immigrades a Catalunya

La dimensió social de la realitat ens porta a preguntar-nos què passa amb les persones estrangeres que vénen immigrades a Catalunya. Passem a prop de les delegacions del Govern i veiem ja, a les 10 de la nit, gent fent cua jaient a terra en un sac, o dretes, esperant que Govern Civil obri al matí següent i pugui atendre la seva situació: des del lliurament d'una sol·licitud de Permís de Treball o Residència a només una pregunta per saber si els *seus papers* són a punt de sortir; perquè ja porta més d'un any esperant que li diguin que són correctes i resolguin que pot treballar. Mentrestant, què ha passat aquest any?

Cal dir que, a partir de mitjans de gener de 2002, han sortit els anomenats *contingents o quotes* (ofertes de treball per a diversos sectors que s'envien i es tramiten directament a través del país d'origen). Això no permetrà presentar cap nova oferta de treball a una persona resident aquí i que procedeixi d'un país extracomunitari (excepte Perú i Xile) fins a la finalització d'aquests; es diu que

al setembre o desembre de 2002. Això pot anar canviant d'ara a setembre, ja que sol passar que d'una setmana a l'altra es donin petites variacions en les aplicacions del Reglament¹, fet que encara genera més dificultats per a treballar en la regularització d'aquestes persones i ajudar els *ofertants* (particulars o empresaris) a tramitar a Govern Civil les ofertes de treball pertinents. Així doncs, l'aplicació del Reglament:

- transforma les petites possibilitats que tenia la persona estrangera de legalitzar la seva situació aquí i poder ser contractat en un lloc de treball, en un camí cap a l'exclusió i la marginació.
- aboca la persona a treballar en l'economia submergida i converteix les entitats socials i la societat civil com a úniques receptores i coprotagonistes actives d'aquesta problemàtica, ajudant a les persones amb aliments i roba i trobar feina majoritàriament en el servei domèstic.

De les persones que atenem a l'Espai, la majoria porta menys de 3 mesos a Barcelona i acaben d'arribar d'Amèrica Central, del Sud, del Magrib i alguns d'Europa de l'Est. Cadascuna ha arribat amb diferents concepcions del que trobarà al país que espera l'aculli en els propers mesos, anys: alguns pensaven que de seguida trobarien feina tal com els ho havien dit familiars i compatriotes, altres pensaven que no volien que vinguessin quan els deien que no era gens fàcil, i alguns sabien que seria difícil. Però tots havien pres la determinació de venir: uns havien venut les seves coses, altres havien hipotecat la seva casa, alguns havien utilitzat els seus estalvis per a pagar-se el passatge i d'altres pagat algú perquè els dugués en una barca o altre vehicle cap a la península. Totes aquestes migracions, cal que ho tinguem en compte, sempre responen a unes causes més enllà de la situació concreta de la persona. Els motius? Són complexos perquè tenen múltiples causes; algunes són aquestes: Equador va patir la dolarització, els bancs havien fet fallida i l'economia ja era purament de subsistència. Colòmbia fa molts anys està patint una situació de conflicte armat. Perú, Bolívia, Cuba i, ara, Argentina. I, per descomptat, Àfrica, més a prop.

Objectius de l'Espai d'Orientació Laboral

I aquí, quin paper fa l'Espai d'Orientació Laboral? Un dels nostres objectius és orientar en el procés de recerca de feina persones que per diferents situacions:

- de legalitat: no tenir Permís de Treball i/o Residència²
- de desconeixement de la llengua,
- de desconeixement de l'estructura i funcionament del mercat de treball espanyol,
- de necessitat d'un suport més individual per manca d'hàbits laborals,
- de prevenir de situacions personals on han aparegut dificultats i problemes, etc.

No han trobat un lloc dins la xarxa oficial de recursos especialitzats en recerca laboral que s'adapti a les seves necessitats. Totes aquestes variables poden, com dins d'altres camps d'actuació social, venir juntes o separades en cada persona. Amb això vull dir que al fet migratori s'afegeixen les característiques personals de cadascú, que condicionen la recerca laboral, com qualsevol altra persona en un mercat de treball competitiu i força exclouent: tenir més de 40 anys, haver cursat estudis bàsics sense cap altra formació, tenir només un ofici i no saber una mica de tot, no tenir les mínimes habilitats comunicatives, etc.

Lloc d'acollida,
de trobada, de
contacte i de
comunicació
entre la gent
immigrant

Un altre dels nostres objectius és *ser un lloc d'acollida, de trobada, de contacte i de comunicació entre la gent immigrant* que fa poc que ha arribat a Barcelona i no ha trobat encara un lloc aquí, que se sent sola i desorientada en aquest país estranger. La solitud *acompanya* sovint la persona immigrada; mirem les situacions de les quals partim:

- Gent que menja i dorm a casa d'algun compatriota que li fa mala cara perquè ja porta dos mesos i encara no ha trobat treball per a poder pagar part de les despeses de menjar i pis.
- Dones separades o soles que han deixat fills d'edat escolar a cura dels avis (a Amèrica llatina són corrents les unions civils no formalitzades i on, si es trenca la parella, no hi ha responsabilitat per part de l'home envers els fills), i que veuen que tardaran molt més temps del que creien per poder-los portar. També trobem dones que han portat amb elles els fills, encara petits. Altres han vingut per poder pagar els estudis dels seus fills i que puguin anar a la universitat, imaginant que així tindran un futur millor.

- Persones que han acabat els diners que portaven i no han trobat feina. Llavors viuen dels ajuts dels familiars, o dels ajuts per alimentació o pagament del lloguer de les entitats socials. Si no és que viuen directament al carrer o demanen almoïna. Augmenta l'angoixa quan va passant el temps i els interessos del *deute* que han contret per venir aquí van augmentant. Es troben en un camí sense sortida, i deuen a tothom i sense trobar cap solució que depengui d'ells.

La Rosa, una usuària de l'Espai parlava en una entrevista de com es va esfonsar l'economia equatòria quan del sucre (moneda) es va passar al dòlar i va haver de tancar el seu comerç, deia en una entrevista plorant: "...y aquí no soy nadie". Es produeix un sentiment de pèrdua d'identitat important en veure que tot allò que un és: la cultura i les creences, els estudis, la professió, el que un ha construït, es difumina quan arriba a un país estranger. Un home comentava un dia, quan em vaig dirigir a ell pel seu nom: "¡Hombre, si se acuerda de mi nombre. Me parece que es la primera vez que en un lugar saben como me llamo!". Aspirar a treballar, molts cops vol dir treballar en el sector de servei domèstic (atenció a malalts, nens, neteja...) per a les dones. Aquestes encara tenen més avantatges que els homes, als quals els costa més trobar feina si no tenen permisos de treball, ja que hi ha el risc que si una inspecció del Departament de Treball descobreix que en una empresa hi treballa una persona en situació d'irregularitat pot ser multada amb quantitats importants de diners.

Un altre dels problemes que detectem és que la gent que fa temps que ve a l'Espai sofreix molts cops d'insomni, pèrdua de cabell en grans quantitats, derivat de l'angoixa i la preocupació que tenen en no trobar feina, amb la possibilitat que els pari la policia i els demani el passaport.

Les persones que vénen a l'Espai arriben sent *estrangers*, tenen un visat de turista que els permet estar tres mesos, durant els quals viuen legalment aquí. Després, si no allarguen el seu visat com a turista (per fer-ho han de demostrar tenir un diner líquid que justifiqui poder-se mantenir durant el temps que dura el visat) Si no consten com a turistes els demanen el NIE (Numero Identificació d'Estranger), anomenada popularment *la targeta* (carnet justificatiu de tenir el Permís de Residència o Treball), si no el tenen passen a ser irregulars i poden ser expulsats del país. Quan una persona rep el certificat d'expulsió té sis mesos per a marxar del país; i això es fa extensiu a qualsevol país de la Unió Europea.

Situació de fet de l'immigrant

Tots aquests fets i situacions personals que relato aquí generen en la persona una situació global de desestructuració general i pobresa

Tots aquests fets i situacions personals que relato aquí generen en la persona una situació global de desestructuració general i pobresa. Dic pobresa però dins un concepte ampli del que pot significar *ser pobre*. Veurem que són gent molt diversa i això reflecteix una anàlisi des d'una perspectiva social més amplia. El que fins ara ens servia com a variable o indicador per a definir una situació social de pobresa canvia quan donem una ullada a la immigració que ens arriba. Per què dic el *concepte ampli de pobresa*? Perquè la immigració, encara que amb diferències, porta gent provinent de diferents situacions econòmiques, socials i culturals a compartir les mateixes situacions, els mateixos recursos, espais, problemes. Algunes vegades, parlant amb ells, em deien: "...y ahora, ya ves, estoy en el otro lado, ¡ay, que pena me da tener que pedir!" o "yo sé que todo esto me hace más fuerte". I crec que és cert, el positiu també és veure un aprenentatge, un creixement personal en tot això. Són espais on la solidaritat o la insolidaritat deixen de ser només intencions i es converteixen en realitats. Hi ha gent que es passa contactes, feines de les que s'assabenta, mentre d'altres se n'aprofiten i no responen a la confiança que un altre els hi ha pogut disposar.

Ara parlarem d'ells pel que fa al seu currículum professional com una manera de reflectir aquesta diversitat de la que parlem. Veiem:

- gent que es guanyava la vida amb un petit negoci i que amb la recessió econòmica de diversos països llatinoamericans se n'ha anat en orris. O assistents socials, gent que va treballar en projectes de desenvolupament i comunitaris, infermeres i auxiliars d'hospital...
- gent amb una bona formació cultural: mestres, periodistes, llicenciades que no guanyaven per viure (allò de "guanyes menys que un mestre d'escola", a Llatinoamèrica és una realitat bastant estesa), gent que va començar una carrera universitària i que no la va poder continuar pagant ni tan sols si treballaven.
- persones treballadores del sector terciari o de serveis: soldadors, administratius, pintors, cosidores del tèxtil, electricistes, caixeres, mecànics, cuineres, xofers d'autobusos que van perdre la feina en retallar-se el sector del transport públic per problemes econòmics a Colòmbia... I, no cal dir, també militars, i gent d'una i altra banda del conflicte armat que l'han amenaçat i ha fugit.

Recordo una anècdota que Reinaldo m'explicava d'una vegada que va tenir una entrevista amb una assistent social d'una ONG. Aquesta, davant la seva demanda d'ajut, se'l mirava amb incredulitat atès el seu aspecte polit, elegant i de saber estar. Fins que, al final de l'entrevista, li va dir que anava molt ben vestit i no semblava que estigués en situació de necessitat. Davant d'això, Reinaldo va contestar: "señorita, no hay que confundir la pobreza con la inmundicia". Reia quan m'ho explicava en una tutoria laboral, perquè tenia la virtut d'analitzar la dura realitat en clau d'humor. L'humor, l'optimisme i l'esperança són uns valors molt importants per a treballar-se un mateix i transmetre per donar-se força. La persona que emigra pot viure en pobresa o no en el seu propi país; però quan vénen aquí amb una maleta, amb l'imprescindible per a passar unes setmanes i sense cap estri que pugui suposar que poden venir a treballar aquí, pensant que quan trobin feina ja compraran la resta, entren dins d'un sistema que molts ignoren i que després els fa compartir la mateixa realitat.

També cal comentar el tema de la religiositat, que a l'Amèrica llatina és alta. Allà, t'expliquen, hi ha molta tradició d'anar a missa com a quelcom més comunitari, de grans, joves i petits. Misses cantades on hi va gent jove i on les esglésies són plenes d'activitat, qüestió que els sorprèn quan arriben aquí i veuen que la majoria de la gent que va a l'església és gent gran. D'altra banda, també hi ha persones musulmanes i d'altres religions que utilitzen l'espai. La convivència entre les diferents comunitats, inclosa la població autòctona, és un repte important per al treball social, tenint en compte que partim d'un treball cap a les persones fugint una mica de treballar per especialitzacions, intentant partir d'allò que tenen en comú com a persones i no de la diferència.

Un dia de recerca de feina a l'Espai

El nostre projecte és un espai d'orientació laboral que consta d'accions col·lectives: sessió informativa inicial, l'Espai de Recerca de Feina dels dilluns i els dimecres i les orientacions i seguiments individuals que fa l'educadora, passant als processos d'atenció a la persona per la connexió amb la petita Borsa de Treball de l'entitat.

El nostre projecte és un espai d'orientació laboral que consta d'accions col·lectives

El servei que oferim no és específic per a persones immigrants, sinó que rep, com dèiem, a les persones que es deriven de l'equip d'acollida de Càritas de Barcelona, que atén gent acabat d'arribar i, d'altra banda, gent que viu al Casc Antic i Raval i que ve derivada de l'equip d'atenció directa de l'entitat al territori. Aquestes últimes solen ser persones aturades de fa molts anys, receptores de la Renda Mínima d'Inserció, persones que han immigrat i tenen temps superiors d'estança i fins i tot d'ubicació, on hi ha un % més elevat que ja té permisos o bé de Treball o de Residència). La realitat, tanmateix, és que per als qui són extracomunitaris i que només tenen el passaport (i, per tant, no tenen cap Permís de Residència o Treball) hi ha pocs llocs on se'ls atengui. Un dia, un usuari em va preguntar a la sessió informativa: “¿Y a ustedes, no les dicen nada por trabajar con personas ilegales?”. En aquest sentit hi ha una petita xarxa d'entitats que treballen dia a dia per acollir i orientar les persones immigrants, entenent que tota persona té el dret de voler i poder viure dignament.

Però tornem al dia a dia de l'Espai. És dilluns a les 8'30 del matí, ½ h abans d'obrir l'Espai. Un grup de persones ja són al carrer esperant consultar la premsa laboral que surt tots els dilluns, per veure si poden concertar una entrevista i trobar feina. Les primeres sis persones que arriben poden entrar directament a l'Espai de Recerca de Feina (ERF), les altres han d'esperar a l'anterior sala perquè arribi el seu torn. És un espai gran, situat dins una parròquia: taules, un ordinador, dos telèfons i una prestatgeria amb material de consulta com guies urbanes i interurbanes, llistats d'empreses per sectors, guies de transport, llibres de cuina espanyola, mostres de currículums diversos, cartes de presentació i un taulell amb informació de cursos de català i castellà, alhora que articles i últimes informacions sobre *estrangeria i treball*. És un espai auster: uns pòsters penjats a les parets, dues taules de despatx i mobles vells aprofitats configuren el mobiliari de l'Espai. Això sí, entra el sol per les finestres romàniques del segon pis on estem ubicats i quan és ple de gent té molt de caliu.

Reinaldo ha vingut per primer cop a l'Espai, per això li donem una primera orientació sobre el seu funcionament, la seva utilització i la consulta de la premsa: l'avís de no trucar el 906 (telèfon que fa referència a ofertes de treballs que no existeixen i que, perquè la persona immigrant piqui, ofereixen unes condicions laborals bones, costen 126 ptes/min), el registre on apuntar les ofertes de feina seleccionades, etc. Tenen aproximadament 30 minuts per a mirar i seleccionar si hi ha algun anunci que els interessi. Han passat 20 minuts de les 9 i ja hi ha deu persones esperant el seu torn. A les 10'30 a vegades hi ha 20 persones esperant.

El que encara no hem explicat és que només hi ha un parell de diaris que tinguin anuncis de treballs susceptibles de no demanar *papers*: o bé perquè siguin d'empreses que no facin contractació o perquè siguin del sector de servei domèstic. Concretament són dues o tres pàgines dins un diari, que ja al nostre espai és llegit per entre 25 i 40 persones, i que en els altres ERF de Càritas de Barcelona és aproximadament de 40 més. A això s'han d'afegir les entitats socials que porten projectes d'orientació i inserció. Al llarg del matí anem trobant que els usuaris de l'espai han anat trucant a les mateixes ofertes i els hi han fet deixar nom i telèfon, o bé amb més sort, els hi han dit que passin per allà. Quan cada persona acaba de telefonar ve a arxivar el full de registres del dia, amb el resultat de la gestió de cada trucada corresponent, moment en què comentem com ha anat, com una manera de fer el seguiment, de preguntar-los i de donar orientacions. Gairebé sempre en la casella de Resultat posa: *no contestan, papeles i, de tant en tant, entrevista o pasarse dia...*

A Reinaldo li veig apuntades en el full una gran diversitat de feines i li pregunto: “¿De qué estás buscando? -De lo que sea. Mire, usted sabe que lo importante es encontrar trabajo aunque sean unos diitas “. Un dels objectius dins l'orientació és transmetre a la persona que cerca feina que un no pot treballar “de lo que sea”; la necessitat porta a què un mateix, sense adonar-se, no sigui prou crític amb un mateix i vegi, a partir de les seves habilitats professionals i personals quines feines pot desenvolupar dins del mercat de treball. Segurament, la majoria dels qui atenem no podran treballar en allò que són professionalment, simplement per qüestions legals, però sí que serviran les habilitats organitzatives, de comunicació, de flexibilitat, etc. Per exemple, una persona que treballava de comercial, potencialment és una bona comunicadora, sabrà promocionar-se i treballar amb la gent, encara que ho hagi de fer en un altre sector i aprendre uns nous coneixements tècnics.

Són les 10'30 i han anat arribant al servei un grup de gent tot esperant que comenci la sessió informativa. Són persones derivades del sector d'Acollida de Càritas: dones i homes que porten menys de 3 mesos a Barcelona o que, portant-ne més, encara no estan ubicats en un lloc fix: van d'habitació en habitació, en pensions o dormen al carrer. Aquest és un altre dels fenòmens angiososos que viu l'immigrant: no tenir un espai on establir-se, que li doni tranquil·litat, compartint habitació amb 4, 6 o més persones i pagant de 120'2 a 210'35 • (20 a 35.000 ptes) per un llit, a vegades fins i tot compartit.

Cada dues setmanes fem una primera xerrada informativa de les persones derivades d'Acollida, és el primer contacte amb l'espai i un pas obligatori. De 80 persones citades de 30 a 50 arribaran a la cita, de les altres, algunes hauran trobat una feineteta, tindran una entrevista o hauran desestimat el recurs.

Durant una hora, informem del servei que en el Programa de Formació i Inserció Laboral de Càritas (PROFIL) els oferim, expliquem l'estructura dels serveis socials de l'entitat i funcionament (diferenciem serveis generals de serveis especialitzats, a alguns països no hi ha el que anomenem aquí xarxa pública de serveis a la persona i fins i tot la xarxa sanitària està privatitzada). En l'última part de la Sessió Informativa parlem de les seves pròpies experiències sobre la realitat laboral que troba la persona estrangera. Algú comenta: “yo ya voy para dos meses y trabajo hay mucho, pero siempre papeles”. Una dona comenta que va anar a una agència i per a apuntarla a una llista, li demanaven de 6 a 12*: “les dije que no, ¿cómo les voy a dar, si con eso como una semana?”. També existeixen els intermediaris, que per a facilitar-te una feina es cobren el 30% del primer sou i, al cap d'un mes, amb un engany, fan que t'acomiadin i posin una altra persona en el lloc de treball per a poder tornar a cobrar la comissió. O acomiadar-te d'una feina amb l'excusa que has robat per no haver-te de pagar. És la perversitat i la picaresca del mateix sistema que no permet que la gent que visqui sense permisos de treball ni residència tingui segons quins drets, fonamentals perquè pugui participar en la societat en què viu, perquè esdevinguin ciutadans amb tots els drets, perquè ciutadans ja ho són..

Amb el temps, hi ha un tema que també creiem interessant tocar i que va directament lligat amb la recerca de feina i la llei d'estrangeria, i de com els fenòmens humans i socials acaben repercutint en la salut mental i emocional de les persones.

L'observació i la confirmació a partir dels seguiments individuals i de famílies per part de l'orientadora laboral (educadora), l'assistència a l'ERF on un 74'3 % són homes i la recollida d'ofertes laborals a través de la Borsa de Treball (BT) van evidenciar que l'home té més dificultats que la dona per a trobar feina. Així hem anat incloent en les sessions el tema de les dificultats amb les que es van trobant la parella i la família quan es donen llargs processos de recerca de feina, i on hem observat un deteriorament de les relacions. Quan els hi preguntem qui treballava o dedicava més hores a la feina i aportava el major nombre d'ingressos, la resposta és l'home. La dona es dedicava més a la casa i els nens, sense deixar de treballar perquè els sous eren justos.

Quan arriben aquí es dona a l'inversa: ella treballa abans que l'home, des de treballar unes horetes fent la neteja d'un domicili fins a estar *interina* (12 hores diàries) o fixa (amb un dia i mig de festa com a màxim). Passen molts cops quatre mesos i ell només ha treballat alguns dies, a vegades gens. Acceptar que viuen del que treballa la dona és difícil. A la sessió intentem transmetre que, en aquesta nova realitat a la que s'enfronten, valors importants són: la flexibilitat, l'adaptabilitat i la capacitat de comunicació. Per què?

- **La flexibilitat:** Viure el canvi no com a negatiu, que a vegades ho és, sinó com un aprenentatge d'altres feines per a desenvolupar i unes habilitats per a posar en pràctica. Sense que això signifiqui haver de negar el sentiment de dolor i pèrdua del que han deixat enrere, sinó com una manera de construir la seva nova realitat el més dignament possible.

- **L'adaptabilitat:** entesa com la capacitat d'acostumar-se al canvi, a les noves situacions que demanaran diferents respostes. Laboralment una persona ve amb un currículum, suma d'una formació i una professió que aquí inicialment no podrà exercitar perquè les possibilitats de trobar feines en empreses és quasi impossible, o bé perquè no la puguin contractar legalment o que l'empresari no s'arrisqui a agafar-la sense permís de treball per por a les sancions. El servei domèstic apareix com una probabilitat important de trobar feina, ja que hi ha força demanda que no es cobreix amb la població espanyola o que té permisos de treball, que ja busca una estabilitat, cotitzar Seguretat Social i tenir vacances pagades. D'altra banda no suposa un risc, ja que no hi ha inspeccions de treball als domicilis i els particulars generalment no volen fer contracte, encara que fins ara s'intentava i es treballava perquè a la llarga els poguessin fer la *sol·licitud de treball* i, per tant, legalitzar la seva situació. Ara, amb l'actual Reglament, és més difícil!

- **La comunicació:** parlar amb la seva parella o algú altre, del seu propi país o no, expressar els sentiments, compartir per no sentir-se tan sol. Demanar ajut, valorant que l'ajut no passa només per quelcom material sinó d'escolta. "Hay pocos lugares donde a uno se le escuche y aunque usted no me pueda ayudar con otra cosa, escuchándome me ha ayudado, me ha dado la dignidad que merezco".

Són les 12'20 i s'ha acabat la sessió informativa. La gent va marxant i alguns es queden per comentar-te la seva situació particular: "molestarla un minuto tan sólo", i com en un centrifugat volen informar-te sobre què saben fer, i dir que estan buscant feina; "y si usted se enterara de algo...". Els escolto l'indispensable, no deixant que es converteixi en una entrevista individual o

els hi contesto: “Si quiere, vuelva usted el miércoles y seguiremos hablando”. Aquí s’ha acabat la sessió i “d’aquí a poc començaran a venir les persones citades per a les entrevistes individuals.

Definició del problema

Després d’haver fet una immersió en un dia de l’Espai d’Orientació Laboral intentarem definir els principals problemes que a escala laboral es troben les persones immigrants que vénen de fora de la Unió Europea. I de com això repercuteix en el seu global i en el de la societat.

La Llei d’estrangeria actual no permet a la persona immigrant extracomunitària que arriba a Catalunya sense contracte de treball la possibilitat d’aconseguir una *sol·licitud de treball*

- La Llei d’estrangeria actual no permet a la persona immigrant extracomunitària que arriba a Catalunya sense contracte de treball (excepte de nacionalitat xilena o peruana) la possibilitat d’aconseguir una *sol·licitud de treball* i tramitar, pel que s’anomena *règim general*³ l’obtenció, al cap d’uns mesos, de la 1ª targeta amb el NIE (Número d’Identificació d’Estranger) que li permetrà treballar legalment (entenent com això, poder ser contractada, pagar cotització a la Seguretat Social i IRPF) i poder tenir, com qualsevol ciutadà/na d’un sistema democràtic, uns drets i deures envers la societat que viu. Aquest fet genera una sèrie de problemes laborals, personals i socials.

- Que el qui ofereix treball (sigui empresari o particular) no conegui directament la mà d’obra que vol contractar i la selecció es faci en el país d’origen, comporta un risc força gran quan en part dels contingents que s’han demanat hi ha un nombre important d’ofertes de servei domèstic per a cuidar avis, malalts o nens. La Llei d’estrangeria no facilita caçar l’oferta i la demanda. Hi ha empresaris que truquen al nostre servei i demanen poder contractar algú oferint-se a *presentar la sol·licitud de treball* perquè alguns cops no han pogut cobrir els llocs de treball amb persones nacionals o que tenen permisos de residència i treball. Quan els informem que els tràmits duren de 8 a 12 mesos i que fins llavors no podran contractar la persona diuen “jo la necessito ara i no per d’aquí a un any”.

- Pel que fa a la persona immigrant que està aquí: impossibilitat de poder accedir a un treball i, per tant, a uns ingressos que li permetin com a mínim comprar menjar, pagar l'habitació, medicaments i transport. Si té fills, pagar l'escola, el menjador, les despeses de material, la roba... A escala de treball això els aboca a una feina submergida que els deixa indefensos davant les màfies o qualsevol intent d'abús, perquè no hi ha altra alternativa de treball, "O lo tomas o lo dejas ". Si no, quina és la realitat? Veure's abocades a la marginalitat (una situació porta a l'altra), a la dependència d'uns Serveis Socials i d'entitats privades que els puguin ajudar a sobreviure. A la llarga, això va generant problemes de salut mental: depressió, insomni, ansietat perquè tampoc no hi ha ni l'opció econòmica de retornar al país pagant-se un viatge (a més, molts van contraure un deute del qual no han pogut retornar res) ni la situació del país els permetria viure (per això van marxar) i en el dia a dia van vivint en un camí *sense sortida*.

Conflictes amb els quals ens trobem en la nostra tasca

En la tasca diària anem trobant conflictes que van més enllà de la nostra actuació i que formen part d'uns límits, els quals podem denunciar però que no podem resoldre immediatament, si no hi ha una pressió sobre l'actual Llei d'estrangeria. Alguns són aquests:

- Atendre persones en *situació d'irregularitat* en el nostre país en relació amb la seva documentació (altrament dites *il-legals*). Això suposa contradiccions tan grans com que es puguin empadronar conforme viuen aquí, tinguin dret a l'atenció sanitària i estiguin obligades a escolaritzar els fills menors de 16 anys però no se'ls reconegui el dret a treballar, ni tan sols en feines on no es cobreixi la demanda de llocs de treball. Si poguessin treballar legalment podrien pagar la seguretat social i l'IRPF, contribuirien a l'economia pública i participarien com a ciutadans actius en la societat que viuen.

Això suposa buscar estratègies per ajudar a sobreviure a les persones amb qui treballem, ja sigui cercant feina en el servei domèstic o tasques derivades. També fent un treball de sensibilització als qui ofereixen treball, per poder legalitzar la situació de la persona que tenen a càrrec i per al que comptem amb el suport jurídic d'unes advocades per fer assessorament.

- Com a orientadors podem veure les necessitats formatives de la gent que atenem, com una manera de preparar-se o conèixer millor el mercat de treball espanyol en el seu sector. Però ni tenen dret a accedir a cap curs subvencionat per l'Estat ni *sense papers* poden generalment treballar en el seu sector professional. La qüestió és difícil: si per una banda han de reciclar-se i formar-se per treballar de les poques coses que poden, com el servei domèstic, per l'altra com es formen?. Hi ha entitats privades, sindicats, associacions, parròquies i comunitats religioses que organitzen cursos d'auxiliar de geriatria, de neteja, ...gratuïts o quasi gratuïts. Algunes tenen borses de treball.

- En les feines dirigides a persones no contractables que s'ofereixen a través de la borsa de treball som mediadors per a pactar unes condicions laborals mínimament dignes. I tot i així, ens trobem que a vegades no podem pactar inicialment segons quines condicions com ara les vacances i els dies lliures a l'any, així com segons quines jornades que superen força les 40 h setmanals. Intentem ser francs amb la persona i li ho transmetem quan la feina no reuneix les mínimes condicions que creiem exigibles i justes. Algunes feines s'ocuparan, altres seran inocupables.

- El desconeixement de la llengua és un obstacle a l'hora de trobar feina, encara que la persona tingui uns bons coneixements del treball a desenvolupar, sobretot pel que fa a persones vingudes d'Àfrica i Àsia. Però la xarxa d'entitats que donen classes de català i de castellà gratuïtament o a preus molt reduïts és prou extensa perquè hi tingui accés tothom. Aquí també és molt important el factor de l'escolaritat o la formació en la seva pròpia llengua. Quan hi ha hagut uns estudis, l'aprenentatge d'una nova llengua no suposa molta dificultat però quan hi ha analfabetisme sí.

- El tema de l'habitatge és quelcom greu en no poder llogar un pis amb el passaport, ni demostrant una solvència econòmica. Fins i tot tenint permís de treball és molt complicat. El de l'habitatge afecta tothom, però s'intensifica quan un pis és compartit per 20 persones i on el llogater té un poder absolut sobre les condicions en què viu la persona. Al segon o tercer mes solen no poder pagar les despeses de pis perquè no hi ha ingressos. Entren en un cercle d'angoixa en el que la solució és trobar feina i et demanen a tu, com si poguessis ajudar-los a solucionar la situació, tot intentant en l'angoixa, dipositar part de la responsabilitat. I tu no pots.

Punt final

Tot el que s'ha explicat aquí, pot ser mirat des de lluny o de prop, segons com es vulgui. Com a educadors i treballadors socials ens toca mirar-ho de prop, com una realitat que si existeix, encara que *no tingui papers*. Poden formar part d'una consciència més global que local. Però totes aquestes persones deixen de formar part d'un fenomen global i que es mira des de lluny quan tenen per a nosaltres noms i cognoms, quan les coneixem. Llavors prenem consciència que l'altre podem ser nosaltres mateixos. Vull dir que l'altre té els nostres mateixos problemes: el treball, la família, els amics i les amigues, el món... i que no és gens diferent de tu i de mi.

A partir d'aquí el nostre deure serà, també com a ciutadans i ciutadanes, plantejar-nos quines posicions i accions podem prendre davant d'aquests problemes.

Verònica Villar

Educadora i orientadora laboral de la Cooperativa EAS
Projecte d'Orientació Laboral de Càritas Diocesana de Barcelona.

-
- 1 Referència al "Reglamento de la Ley orgánica 4/2000, del 11 de enero sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social".
 - 2 Aquests dos *permisos* són independents: el Permiso de Trabajo por cuenta ajena o por cuenta propia et permet residir i treballar durant un any i el Permiso de Residencia permet residir a l'Estat espanyol però no treballar inicialment. Veure Reglamento de la Ley orgánica 4/2000, del 11 de enero sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social. Art. 70.
 - 3 Persona que no es trobi en els casos de l'Article 71 del Reglament.
-

Bibliografia

- Benestar Social (1994), *Pla interdepartamental d'immigració*. Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya. Barcelona
- Boletín del Programa de Inmigrantes de Caritas Española, *Entreculturas* Nº 42. Octubre-Diciembre 2001.
- Cañadell, R.** (1995), *La Interculturalitat*. Eumo Editorial/Servei de Cultura Popular, Vic.
- Carbonell, F.** (1995), "Com s'hauria d'entendre la integració dels immigrants estrangers", dins *Escola Catalana*, núm 322. Barcelona.
- Càritas (2000), "Cáritas y la integración de los inmigrantes"
- Cáritas Diocesana de Barcelona (2001), *Inmigrantes: más allá de los papeles*. Folleto Suplemento de la revista Cáritas Junio.
- Colectivo IOÉ (1995), *Discurso de los españoles sobre los extranjeros. Paradojas de la alteridad*. Col·lecció Opiniones y actitudes, 8. CIS, Madrid:
- Delgado, M.** (1997), *Diversitat i integració*. Empúries (Barcelona).
- García Roca, OJ.** (1995), "El tercer sector". Revista *Documentación Social*, Cáritas n 103, Octubre-Diciembre. Madrid.